

Френският класически писатели — когато искат да окачествят добрата истина — наричат я смислената истина, l'humbee vérité.

46.

Овладея и разбира истината само онзи, който я обича чистосърдечно.

47.

Истината се удава в многословието — както капчица благовонна течност се изгубва в каца вода.

48.

Почти винаги величието на лъжата и на безумието дохождат преди тържеството на истината и на разума. . . .

Какво отъ това?

Истината и разумът сж безсмъртни: тѣ могат да чакат!

49.

— Сократе, за да обичаме истината трѣба да я разбираме, нали?

— Това е вѣрно. Но още по-вѣрно е, че за да разбираме истината, трѣба да я обичаме!

50.

Мъдритѣ хора оставят истината — каквато и да бѣде тя — да овладѣе тѣхния воленъ разсѣждѣкъ. Фанатицитѣ не правят така. Тѣ избират истината.

51.

— Щомъ се появи въ моя духъ скептицизмъ, появи се и наблюдателност! — думатъ едни хора. . . .
— Щомъ се появи въ моя духъ наблюдателност, появи се и скептицизмъ! — казватъ други. . . .

220

И еднитѣ и другитѣ се мамятъ.
Нито отрицанието оплѣтва къмъ истиннолюбие, нито истиннолюбието оплѣтва къмъ отрицание.

Истиннолюбието е скромно.

Отрицанието е надменно.

Скромността и надменността не дружатъ заедно.

52.

Лошѣ човѣкъ не може да има право — дори когато говори истини.

Истиннолюбието е добродетель — а всичкиѣ добродетели се опредѣлятъ и съкращаватъ съ тоя общъ изразъ, добрина.

Добрината е първата и най-велика истина.

Конфуций¹⁸⁹ дума за развалениѣ хора — когато тѣ говорятъ истини:

— Минувайки презъ тѣхнитѣ устни, истинитѣ биватъ осквернени!

53.

Казва се често че истината не може да сгине.

Трѣба да заключимъ че и душата е непогибаеща.

Истината обитава въ душата, — а това, което е съдържимо, не може да превишава това, което го съдържа.

54.

Истината е безсмъртна; тя не губи нищо когато бива заставена да чака. Но тежко и горко на онѣзи, които поставятъ прѣчки предъ нея, на онѣзи, които се мъчатъ да замедляватъ колкото е възможно повече нейното преуспѣване. Когато да е тя ще наложи тѣмъ съ neodържимата и съкрушителна сила на грѣмотевицата!

221

IV

НРАВСТВЕНЪ ИДЕАЛЪ

1.

За да знай човѣкъ какъ да живѣй — трѣба да знай защо живѣй.

А знай защо живѣй онзи, който е разбралъ тая истина:

Животътъ е повседневна борба, *vivere est militare*

Тая борба — която има за целъ душевното създаване на човѣка — е съпровождана отъ всевъзможни мъчила, неволи и гонения.

Или живуване съ скръстени рѣще, привършено съ скапане и сплуване — или трудень и уморителень походъ къмъ свършенство: ето алтернативата, която се налага на разумното човѣшко същество.

Разбира се, свършенството не се достига на тоя земень свѣтъ.

Свършенството е норма небесна, — а само стремѣтъ къмъ свършенство е норма земна.

А като не може да има свършенство на земния свѣтъ — не може да има и блаженство.

Тежката житейска мисия, непрекъсванитъ човѣшки ратоборства ни приготвятъ да преминемъ отъ земното къмъ свърхземното битие.

Тъ ни правятъ годни и достойни за онова отвѣд-гробовно добруване — което е неизмѣненъ идеалъ на всѣки мъждъръ и добродетелень човѣкъ.

— Отъ мъжа — къмъ радостъ, думаше Бетховень. Сиречь: щастиего се изкупува съ неволя.

— Господи, дума блаженный Августинъ, розитъ на твоето благословение и на твоята благодать трѣба да бждатъ огосвявани съ нашитъ сълзи!

У единъ старовѣковень баснописецъ намираме тоя апологъ:

— Защо ме влачите и тласкате така, надѣсно и налъво? — казало рѣчното камъче на вълнитъ... Вълнитъ отговорили: — Изглаждаме те!

Напразно, прочее, бихме дирили покой въ живота. Въ живота нѣма покой — а има изглаждане. Животътъ не ни предлага добивки, предлага ни подвигъ.

Въ една старовремска драматическа поема Богъ дума на избрании народъ, евреитъ:

— Поставени сте въ земното обиталище не за да дирите възмездие, а за да го заслужите!

Нека, прочее, народнитъ наставници и учители престанатъ да обещаваатъ блага и облаги.

Блага и облаги — това сж сѣнки, това сж видения. Това учение поражда вързване въ право на щастие поражда разочарование. А враждата и гражданската война сж последната фаза на такава разочарование. Психологията на размирника, на кръвожадна политиканъ, е много проста. Той разсъждава така:

— Азъ имамъ право да свѣтля и да благодушествувамъ. Всжщностъ, азъ не свѣтля, не благодушествувамъ — а страдамъ. Значи, има хора, които ми прѣчатъ да овладѣя добродетелна. Азъ ще се опльча противъ тѣхъ. Азъ ще ги погазя, ще ги премахна!

Искате ли да обезсилите размирницитъ?

Имайте школа способна да насажда въ душитъ тая велика истина:

Че животът има стойност само като съживо за духовно спасение!

2.

Въ тласъка на вълните ръчните камъни биват постоянно изглаждани и преизглаждани, добиват изящни форми и лъскавина. Така, въ тласъка на живота, и ние, човъшки твари, се вмаждряваме и осветляваме.

Земният живот е пригответелен живот. Тежките житейски ратоборства и подвизания ни приготвят да преминемъ отъ земно къмъ свързено битие.

Тъ ни правятъ годни и достойни за онова отъждено богосъзерцание, което е неизмъненъ и единственъ идеалъ на всъки добродетеленъ човъкъ.

Прочее, нека моралистите и обществените наставници не забравятъ никога следните истини:

Най-опасна заблуда насаждаме въ духоветъ, когато посочваме щастието като първа и последна целъ на земния животъ.

Най-опасно учение е следното:

Просъществувайте безгрижно и весело, забулете съ смъхове яमितъ на съществуването, — пийте живота си, вмъсто да го живейте!

Такова учение поражда върване въ право на щ а с т и е.

А подобно право нъма.

Бидейки поставени на изпитъ въ земнитъ живълещища — ние не получаваме щастието въ даръ — а трябва да го заслужимъ.

Щастието не е право — то е възмездие.

Ние ще го получимъ при свършъка на нашия изпитъ.

Прочее, нека работимъ надъ себе си — нека пречистваме неуморно духа си и сърцето си — и нека

се надѣйме. Изложени на мъки и страдания, нека димъ подкрепя въ мисълта, че ние сме сътрудници на Бога — и че нашитъ благи подвизи сж въ Неговитъ ржче материали, съ които Той съзидва свѣтла и благословена вѣчина!

3.

Кой човъкъ нравствено уравновесенъ не е чувалъ тоя повелителенъ зовъ на своята съвѣсть:

— Прави добро! Бъди благъ и милосърденъ! Помагай на ближния си! Служи на човѣчеството! Жертвувай се за рода си!

Така, чрезъ нашата съвѣсть, става известна намъ една воля свърхчовъшка и свърхсвѣтова, една воля предвѣковна и следвѣковна, волята на Върховния Добротворецъ, на Онзи, който е установилъ закона на реда, на мира и на правдата — сиречь закона на доброто.

Чрезъ нашата съвѣсть намъ става понятно какъ моралътъ, който урежда отношенията между хората, който стои въ основитъ на всѣко обществено устройство, на всѣко сдружение между разумни същества, на всѣко човъшко предприятие, е източникъ на всѣка истина.

Чрезъ нашата съвѣсть за насъ става очевидно, че висшето знание е знанието на доброто!

4.

Що е страдание?

Защо страда човъшкото същество?

Единствено християнството е могло да отговори на тѣзи въпроси.

Единствено християнството ни даде да разбереме че бедствията и мъчилата сж потребни за еволюирането на човъшкитъ същества.

То ни научи, че горчивата опитност, че лютият патина, че тежките истини сж условия за нашето нравствено-духовно назръване, че тжгата и жалейката пречистват душата — и ускоряват нейното прераждане.

5.

Голъма частъ отъ лошитѣ хора сж такива — не защото лошотията е неотемлима частъ отъ тѣхната природа — а защото сж умствено безоки, и не разбиратъ законитѣ на живота.

Какъ трѣба да се отнасяме къмъ такива хора?

Търпеливо, снизходително, добродушно — като се надяваме, че по тоя начинъ ще смогнемъ да ги поставимъ въ пѣтя на длъжността...

— Ще те ударя! — казалъ единъ грѣцки велможа на Темистокла¹⁴⁰...

— Удари ме, но изслушай ме! — отговорилъ знаменитиятъ общественикъ...

Съ тоя краткъ отговоръ Темистокълъ искалъ да каже следната мисль:

— Като ме изслушашъ, ти ще съзнаешъ, че се заблуждавашъ, и ще изпълнишъ дълга си — ще спасишъ рода си. А това твое опомване и вмѣдряване, азъ съмъ готовъ да го изкупа на всѣка цена!

6.

Егоистътъ си съставя морални начала, които съответствуватъ съ неговитѣ хищни домогвания и ламтежи.

Фанатикътъ си съставя социална доктрина съобразна съ неговитѣ блѣнове и видения.

Егоистътъ се мжчи да превръща хорското благо въ свое.

Фанатикътъ се опитва силомъ да налага на хората това, което той счита за благо.

Егоистътъ и фанатикътъ водятъ люта борба единъ противъ другиго — понеже първиятъ е овълченъ материалистъ, — а другиятъ затжпелъ идеологъ.

По едно отношение, обаче, тѣ приличатъ единъ на другиго: тѣ еднакво тровятъ публичната душа, първиятъ — като дава примѣръ отъ самопоклонство, вториятъ като разпространява пагубни заблуждения.

7.

Обсипанъ съ блага и добродѣтели, Байронъ¹⁴¹ не знаеше що е миръ и покой.

Гений, слава, красота, благородство, вѣрни приятели, възторжени почитатели — сждбата бѣше му дала всичко това.

И всичко това не задоволяваше неговото сърце.

Въ Мемоаритѣ си той говори:

— Винаги съмъ овладявалъ насладитѣ, които съмъ пожелавалъ; винаги съмъ достигалъ тържествата, които съмъ възмечтавалъ; и винаги съмъ се разкайвалъ загдето съмъ поисквалъ това, което винаги ми е било давано!

Като е превъзнасяло всѣкакъ тоя великанъ, — и като не му е позволявало да бжде доволенъ отъ своето превъзнасяне, — Провидението гачели е искало да докаже, не само че човѣшкото сжщество неесъздадено, за да живѣе щастливо, но още че щастieto е за него товаръ непоносимъ!

Сирахъ¹⁴² дума:

— Всякая житейска въ мирѣ семъ сладость печалю биваетъ причастна: слава не стоить, богатство мимочетъ, лѣпота и здравіе уваядуютъ, друзи искренни смертію отъемлются¹⁴³!

Дали не е тая мисль — за недълготрайността на човѣшкитѣ добродѣтели — която е тровѣла душата на Байрона?

Да, понеже той се провиква, негде въ своитѣ поеми: — Всичко, което има край е кратко!

Какво заключение за историята на всѣко човѣшко величие, какъвъ надписъ за гроба на всѣки славень мѣжъ ни даватъ тия шесть думици: всичко, което има край е кратко!

8.

Въ великия четвъртъкъ се пѣе — въ църквата — следния кондакъ:

— Хлѣбъ, пріѣмъ въ руцѣ предателъ, сокровѣнно тѣя простираеѣтъ, ѣ, пріѣмлетъ цѣну создаващаго свояма рукама челоуѣка: и неискравленъ пребываетъ іуда, рабъ и лъстецъ.

Рабъ и лъстецъ! Съчетанието на тѣзи две думи е твърде поучително!

Рабътъ бива винаги лъстецъ: неговитѣ сръдства — въ стремлението му къмъ самоугодливостъ и въ ламтежа му за добивъ — сж коварството, измамата, вѣроломството.

Лъстецътъ бива винаги рабъ: той рабува на своитѣ плътски страсти, на своята развала, на своето бездушие. Той е насилникъ самъ на себе си; той е самопотисникъ.

9.

Скромно, простичко, тихо, правете това, което е по силитѣ ви.

Бабичката, която разтрива единъ болникъ, велемѣдритъ и вдѣхновенъ ораторъ, който говори на многохлядна тълпа и я провежда по пѣтя на честта и дълга — вършатъ еднаква работа — еднакво важна въ оценката на Върховния Оценителъ.

Да, когато виждате великани и герои да вършатъ славни подвизи въ високитѣ сфери, кждето се уреждатъ сждбинитѣ на човѣчеството — не се червете заради ограничеността и неизвестността на сръдтата, въ която се подвизавате.

Звездитѣ прѣчатъ ли на свѣтулките да блѣстукатъ изъ храсталака?

10.

Човѣкъ е сжщество несвършено.

Но той знае, че целта на негова животь е да върхожда къмъ свършенство, като работи постоянно надъ себе си.

Той знае, че разполага съ всички сръдства за подобень възходъ — че първото отъ тѣзи сръдства, самопожертвуванието, не може да му се отнеме никога и отъ никого.

Той е, следователно, творителъ на своята участь. Той кове своето бждаще. Той съзижда домъ за своята душа.

11.

Не живѣе, а блѣнува живота си — будень спи — онзи който постоянно мисли за облаги и придобивки, за успѣхи и сполуки, за блѣсъкъ и тържества.

Будень е само онзи, който знае че животьтъ е една гостоприемница — кждето човѣшкото сжщество има да прекара кратки минути — и отъ кждето то не отнася съ себе си други нѣща освенъ чистотата на своя разумъ и светостта на своето сърце.

12.

Страданието — колкото тежко да бжде то — не е най-голъмото зло, тукъ на земята, ако отъ него човѣшкитѣ сжщества извличатъ урокъ и опитностъ.

Неволя най-велика, беда надъ бедитѣ, то е онова страдание, което не донася никаква поука, никакво свѣстяване и подобрене на нравственитѣ и умствени способности, никакво вчеловѣчаване!

13.

— Сократе, въ нашето отечество избобляватъ учителитъ и наставницитъ; но ние, които те познаваме, не искаме други учителъ и наставникъ освенъ тебе...

— Не. Освенъ мене вие ще имате и други учители, отъ когото ще получите знание каквото азъ не бихъ могълъ да ви дамъ...

— Кога ще се яви при насъ този учителъ?

— Подиръ много години...

— Та защо не се яви сега?

— Вие сте млади хора; той говори езикъ непонятенъ за младежта...

— Та кой е този учителъ?

— Теглото!

14.

Страданието ни помага да разбереме вѣчността на любовта.

Любовта ни помага да разбереме светостта на страданието.

Любовта и страданието се допълватъ едното съ друго. Раздѣлимъ ли ги едно отъ друго — любовта се превръща въ нищожень капризь, страданието въ преходна неприятность.

15.

Лъкувай страданието си съ състрадание.

Съ други думи, ако сърцето ти жалѣе, иди при онѣзи, които плачатъ — и помогни имъ, и утѣши ги братски!

Братската помощъ и милость е облекчение и за онѣзи, които я получаватъ — и за онѣзи, които я даватъ.

16.

Страхувате ли се отъ мжката — вие ѝ помагате да се бори съ васъ, и да одържи върхъ надъ всичкитъ сили на вашата душа.

17.

За да се превърне въ стомана, желзото трѣба да мине презъ огнь. За да придобие мѣдрость и свѣтопознание, душата трѣба да преживѣе беди и неволи.

Всѣко превъзходство трѣба да бѣде скѣпо изкупено.

Историята на всѣко възраждане е история на едно мѣченичество.

18.

Не се оплаквайте отъ мжчилата си.

Благодарение на тѣхъ вие ще почувствувате голѣма радость, когато ви се представи случай да облекчите участта на единъ страдалецъ.

19.

Изпълни дълга си: ето твоего първо право.

Служи — и не позволявай да ти служатъ.

Търси отличие само въ самоотверженостъ, прояви личността си само чрезъ самозабрава.

Нѣмай други изворъ за радость — освенъ обриването на ближния си.

20.

Въ нашата свобода ние трѣба да виждаме преди всичко единъ дългъ.

Човѣкъ е господарь на себе си, за да служи върно на ближния си!

21.

Безнравственостъ и независимостъ не вървятъ заедно.

Не робувашъ ли на дълга си — ще робувашъ на хората.

22.

Всичкият дължности сж дължности къмъ Бога — понеже всичкитъ дължности иматъ за целъ да поставятъ хармония между нашия животъ и божествения законъ — закона за любовъ, правда и милосърдие. Моралъ безъ вѣра въ Бога, то би било моралъ безъ дължности.

23.

Често намъ се чини, че нашиятъ дългъ е строга стража, която не пропуца щастieto да се доближи до насъ. . .

Но когато се вгледаме въ отстраненото отъ насъ щастие — ние виждаме, че то не е друго нѣщо освенъ безсмислено играло или преходно удоволствие. . .

24.

Дългъ нѣма гдето липсва съвѣсть.

А само вѣрата запазва съвѣстѣта да не се връща въ гордостъ!

25.

Що е дългъ, когато човѣкъ нѣма други господарь освенъ себе си?
Хитроумство и игрословие — въ услуга на страсти!

26.

Дългъ значи самопожертвование.
Намислимъ ли да изпълнимъ дълга си — безъ да отиваме до самопожертвование — ние се пазариме съ съвѣстѣта си!

27.

Щомъ не вървишь напредъ — вървишь назадъ!
Ето, въ шестъ думи, теорията на прогреса.

Всичко живо трѣба да се движи напредъ; всичко живо трѣба да се стреми къмъ подобрене, къмъ пресядаване, къмъ пълно възсияние на своитъ сили.

Животътъ е походъ къмъ съвършенство.

Животътъ е възходъ къмъ идеалъ.

Въ застой се намира само това, което нѣма ни начало, ни край, всевѣковното, неизмѣнното, всеобемното, божественото.

Само Божество не води борба.

Само за божеството нѣма мисия.

Само за божеството нѣма унапредване.

28.

Ние често казваме хубо вмѣсто добро: — хубава мисль, хубави слова, хубави обноски, хубаво дѣло, хубави нрави, хубава душа.

Доброто не е освенъ хубавото въ областта на морала.

А хубавото що е? Блѣсъкъ, сияние на истинното; великолепие, очарование у истинното.

Връзката между доброто, хубавото и истинното — това е връзката между морала, изкуството и знанието.

Тая връзка е неразрушима.

Моралътъ, изкуството и знанието си придаватъ взаимно своята богоданна мощъ, задружно извършватъ своя благословенъ и жизнерадостенъ възходъ.

И навѣки, докогато има една общочовѣшка съвѣсть и една всесвѣтовна душа, доброто ще оплодотворява хубавото, хубавото ще украсява истинното.

29.

Божественото у човѣка — то е стремежътъ къмъ идеалъ безсмъртенъ.

Небожественото у човѣка — то е стремежътъ къмъ идеалъ смъртенъ.

Идеалъ безсмъртенъ — то е вѣра въ доброто, подвизаване за възтържествуването на доброто.

Идеалъ смъртенъ — то е ламтежъ и ратоборство за чисто плътски блага.

Безсмъртенъ ли е идеалътъ на човѣшкото същество — то ще обезсмърти себе си, за да го достигне.

Смъртенъ ли е идеалътъ на човѣшкото същество — то погубва себе си, щомъ го достигне.

30.

— Сократе, ти ни давашъ знание; дай ни преди всичко покоя на твоего сърце, твоята невъзмутимостъ посрѣдъ житейскитѣ бури...

— Ако обладавате духъ способенъ да сломи и отхвърли владичеството на плътскитѣ страсти — вие ще станете недостѣпни за мъжа, жаль и боязнь, и въ вашия животъ постоянно ще се отражаватъ ясността и тихостта на майскитѣ небеса!

31.

Задъ човѣшката свобода стои винаги строгъ и наложителенъ дългъ.

И ако човѣкъ е господарь на себе си — това е само, за да може по-лесно да се самопожертвува.

32.

Свобода и слабостъ не вѣрватъ заедно.

А невежеството е слабостъ. Безвѣрието е слабостъ. Развратътъ е слабостъ. Враждата е слабостъ. Сребролюбие то е слабостъ.

Достоенъ за свобода е онзи, който владѣе себе си. Недостоенъ за свобода е онзи, който робува на своитѣ страсти.

Иначе казано:

Свободата е за възпитани воли и характери.

А хора духовно разюздани и изгалатени, хора алчущи за материални блага и прибѣгващи къмъ всички сръдства, за да ги придобиятъ — оставатъ си неволници, каквито волности да имъ донесе развоятъ на събитията.

33.

Моралътъ може да рѣководи човѣцитѣ когато е абсолютенъ и вѣченъ — сиречь когато изхожда отъ религиозни начала. Моралъ безъ религия нѣма.

Моралъ безъ религия не е освенъ интересъ — сиречь нѣщо промѣнчиво, недълготрайно, капризно.

Свѣстътъ — която е върховна уредница на живота, и която се грижи само за увѣковчаването на човѣшкитѣ сѣдбини, не може да се подчини на преходни правила и установления.

Безсмъртното и безконечното не се поставя никога въ услуга на временното и ограниченото.

34.

Въ природата грубото сломява нѣжното, силното погизва слабото; природата е равнодушна къмъ морала.

Може ли човѣшката свѣстъ да бѣде природно явление, да бѣде подаръкъ отъ природата?

Не!

Свѣстътъ не е могла — свѣстътъ не би могла — да се роди тамъ, където насилено и изтѣрбление то сѣ единственъ законъ.

Свѣстътъ — която се стреми къмъ всичко чисто и свѣтло — свѣстътъ отражава върховния принципъ на доброто.

Свѣстътъ обитава у разумнитѣ същества.

Като отвежда творението към твореца — съвѣстѣта показва своя произходъ: тя изхожда отъ Бога.

35.

— Времето ако не се съгласува съ тебе, ти се съгласи съ времето!

Това е безчестна и груба поука. Тя ни учи да подчиняваме съвѣстѣта си на обстоятелствата.

— Времето не зачита това, което се върши безъ него!

Това е мѣдра и спасителна поука. Тя ни учи че сполуката бива плодъ на дълговременни трудове и подвизи!

36.

Истински покой е само покоятъ на сърцето, истинска доволностъ е само доволността на съвѣстѣта. По-рокътъ — до каквото величие и да достигне, каквото могѣщество, каквото блѣсъкъ и да овладѣе, чувствува въ себе зло таинствено, което го прояжда.

Гнусенъ червей вгнѣзденъ въ една ябълка — ето вѣчниятъ символъ на човѣшко сѣщество, което таи въ душата си разваленъ инстинктъ.

37.

Талантъ! Ето великото човѣшко преимущество! — мислятъ мозина...

Характеръ благъ, възпитана воля — минаватъ за второстепенни работи...

А що е талантъ — при лошъ характеръ, при слѣпа воля?

Що е бисеръ хвърленъ на сметѣта?

Стотини, хиляди талантливи хора е имало по свѣта, но уви! за повечето отъ тѣхъ историята дума:

— Тѣ обладаваха всѣкакви дарби, освенъ дарбата да си служатъ добре съ дарбитѣ си!

38.

Человѣковедѣтъ — сиречь мѣдрецѣтъ, който знае да пуца глѣбиниомѣръ въ тъмнитѣ ями на човѣшката душа — трѣба да вѣрва въ Бога, и да се уповава на постоянната му намѣса въ свѣтовнитѣ работи...

Иначе кога да е той ще се види разбитъ и сломенъ подъ тежкия товаръ на своето знание — превърнато въ грозно разочарование и човѣконенавистничество!

39.

Трѣба да бждемъ силни, за да подкрепимъ правото си.

Трѣба да обичаме правото си — та да черпимъ въ тая обичъ сила.

Само правото може да узакони силата.

Силата се превръща въ добродетель когато е рожба на правото.

Всѣко благопреуспѣвание и величие — въ живота на обществата — е бивало плодъ на съюза между правото и силата.

Сила безъ право не ражда нищо трайно: тя е бѣсно нѣкакво вълнение въ тъмно подземие.

Право безъ сила е една суха формула, една безжизнена абстракция.

40.

Дѣщеритѣ на Милтъна¹⁴⁴ негодували срещу хулитѣ и клеветитѣ, които се сипѣли върху тѣхния баща.

Тѣ го помолили да избличи публично своитѣ хулители и клеветници.

Той имъ казалъ:

— Знайте ли какво искате от мене? Вие ме подканяте да се опълча противъ онѣзи, които работятъ за моята прослава! Узнайте това: паметниците, които се градятъ за увѣковѣчаване паметята на великитѣ хора — градятъ се отъ камънитѣ съ които тѣ сж бивали замѣрени отъ завистливици и зложелатели!

41.

Сждбата на всѣка именитость е да бжде потъмнена.

Сждбата на всѣки кумиръ е да бжде сломенъ.

Колкото и парадоксално да се вижда това, истинската слава е безименна, различна, безвестна, безшумна, — самотна.

Истинската слава е да слушашъ вътре въ себе си гласъ тайнственъ, който да говори, че си изпълнилъ блѣскаво своята земна мисия. Истинска слава е да чувствувашъ, че Онзи, който те е натоварилъ съ мисия е доволенъ отъ тебе, че той одобрява твоитѣ замисли и усилия да служишъ на човѣчеството, че той държи смѣтка за безкористността на твоитѣ трудове. Безсмъртностъ дава Богъ — не я даватъ човѣцитѣ.

А безсмъртното име е частъ отъ безсмъртността.

42.

Нека славолубецътъ не забравя, че земниятъ вялякъ е пѣсьчно зрънце въ безконечнитѣ свѣтовни простори.

Нека славолубецътъ не забравя, че земниятъ вялякъ ще бжде обитаемъ и обитаванъ още нѣколко милиона години.

И най-сетне, нека славолубецътъ не забравя, че човѣшката славица е капчица вода въ океана на вѣковецътъ.

43.

Ржколѣсканията сж по-опасни отъ хулитѣ.
Хулитѣ огорчаватъ, — ржколѣсканията помрачаватъ.

44.

Ималъ съмъ случай да се доближа до многома знаменити хора и да беседвамъ съ тѣхъ. Въ Парижъ се запознахъ съ книжовника Ал. Гг., въ София често се срѣдахъ съ поетитѣ В. и С.

Това бѣха нещастни хора — нещастни поради своята страсть за прослава — нещастни поради своето себепоклонство, което искаха да превърнатъ въ народно поклонение. Тѣ изчезнаха, следъ като опетниха своя мораленъ характеръ. Тѣ умрѣха като мизантропи — защото живѣха като автолатри¹⁴⁵ . . .

А това тѣжко социално явление е много поучително.

На мене — то разкри следната истина:

Ламтежътъ за популярностъ е една отъ най-грознитѣ форми на раболепието!

45.

Човѣкъ не бива великъ поради своитѣ качества — а поради начина по който оплодотворява своитѣ качества.

Дарба, знание, опитност, гений — всѣка духовна мощъ създава само задължения.

Крайморското свѣтило не е направено, за да блѣсти въ пълна самотия — а за да освѣтява всички онѣзи, които бѣгатъ отъ крушение.

Свѣтило въ мраковецътъ — ето ролята на великия човѣкъ.

46.

Голѣмо име ли искашь да си спечелишь, бѣгай
отъ самотия.

Себе си ли искашь да овладѣешь, осамоти се.

47.

Огасва буйниятъ огнь — като оставя малко ди-
мець въ огнището...

Огасва голѣмецътъ — като завещава на рода си
незнамъ какво жалко мълвене, което се нарича слава.

48.

Всѣки човѣкъ е ваятель на своята душа.

На всѣки човѣкъ е наложена — въ земния свѣтъ —
една велика и света мисия: да дири свършенство.

Ала свършенството обитава въ извънземни сфе-
ри. Въ земнитъ срѣди е възможно само стремление
къмъ свършенство.

Стремлението къмъ свършенство е, така да се
рече, мѣрилото за духовно безсмъртие.

Всѣки човѣкъ отнася — отвждъ гроба — онази
нравствено-духовна чистота и благодѣть, която е смог-
наль да всади въ себе си отсамъ гроба.

49.

Искате ли да бждете добъръ учитель на об-
ществото?

Не увещавайте ближния си — а му помагайте;
дайте му да разбере, че вие обладавате онова чело-
вѣколюбие, което желае да намѣрите у него.

Безгласенъ добротворецъ е най-слаждоуменъ
ораторъ и най-вещъ реформаторъ!

50.

— Сократе, нападатъ ме люто. Отричатъ у мене
всѣкакви достоинства и дарби, хулятъ ме, чернятъ ме.

— Не се чуди, и не скърби, Платоне. Това е
въ реда на нѣщата. Враждата за това е вражда — за
да преиначава и изолочава всичко. Тя вижда недоста-
тъци, тамъ гдето има качества. Тя открива слабостъ,
тамъ гдето цари благодушие. — Има минути когато
азъ осждамъ самъ себе си — като си думамъ, че
ако хората не ме обичатъ, това е защото не ме раз-
биратъ!

— Мамишь се. Противното е вѣрно. Твоитъ вра-
гове не те разбиратъ, защото не те обичатъ. Да, сим-
патията е условие за добро схващане и разбиране.
Добре за да опознайме и оцениме нѣкого трѣба да
го обичаме. Мразенето е превръзка на очитъ. Мразе-
нето води къмъ отрицание.

51.

Историята не ни дава нито единъ примѣръ отъ
човѣкъ възбуненъ противъ религията — който да не
е поставяль себе си подъ гнета на моралната поквара.

Странимъ ли отъ Началото на Доброто и на Све-
тостъта, намъ е невъзможно да не се оплѣтимъ къмъ
ямата на пороцитъ: второ Начало на Доброто и на
Светостъта нѣма!

52.

Материално благосъстояние може да бжде — мо-
же и да не бжде — последвано отъ нравствено-ду-
ховно възраждане.

Но нравствено-духовно възраждане бива винаги
изворъ на материално благосъстояние.

53.

Богаташинътъ се мами когато гордо и самодовол-
но сочи къмъ своитъ имуществва и дума: — Ето какво
владѣя!

Той би тръбало да рече: — Ето отъ какво съмъ овладанъ!

54.

Който жаднѣе за охолность, достига да простира ржка — да се моли — да колѣнчи.
Такъвъ човѣкъ е роденъ да робува.
Свободата цени — и свободно живѣе — само онзи, който знае да търпи лишения!

55.

Искате ли да победите мѣчилата на живота, бѣгайте отъ всѣкакви удоволствия и наслади.
Бодлитѣ ви убождатъ затова, защото се лакомите за розата!
Жилото ви ужиля затова, защото се лакомите за меда.

56.

Страстьта не признава мѣрка. Страсть умѣрена, не е страсть.
Страстьта иска да управлява. Страсть управлява на, не е страсть.
Християниниътъ разбира добре това. Той знае да измѣчва себе си, той знае да изнасилва своитѣ наклонности — и за това е господарь на себе си.

57.

Порокътъ, казватъ, погрозява лицето.
Всѣщность, порокътъ погрозява душата.
Духовното обезобразяване е начално зло. Липсата на физическо благообразие е симптомъ. Иначе казано:
Външната грозотия е просто отражение на вътрешната грозотия и лицето е огледало на душата.

242

58.

Много сѣ пѣтищата по които върви гордостята.
Но кѣдето и да върви — има една среща, която тя не може да избѣгне: унижението!

59.

— Кой човѣкъ е велемоощенъ и несъкрушимъ, мъдрецъ?
— Скромниятъ и смирениятъ човѣкъ, когато въ сърцето му обитаватъ любовта и богопознанието!

60.

Нескромниятъ човѣкъ е плиткоуменъ.
Той не съзнава какъ лесно се събарятъ човѣшко могѣщество и величие.
Нескромниятъ човѣкъ е и невежественъ.
Той не може да се самопрецени — и не знае какво му липсва!

61.

Насилникътъ достига да не върва въ друга уредба освенъ въ насилието.
И тамъ е неговото първо наказание.
Робътъ достига да обича робството си.
И тамъ е неговата последна провала.

62.

Погрижи се да намѣстишъ въ всѣко кѣтче на сърцето си снихождение, благотърпение и прошка на обидитѣ.
И бѣди увѣренъ, че тъй като постѣпвашъ ще станешъ недосѣгаемъ за много морални вълнения и мъжки!
А може ли да има съмнение, че покой — по такъвъ начинъ изкупенъ — е най-драгоцененъ добивъ за разумното човѣшко същество?

243

63.

Разсъждения и доводи преизпълнени съ злоба не
сж друго нѣщо освенъ умраза окичена съ украшения-
та на логиката.

Добрината е първа между истинитѣ, както е и
първата между добродетелитѣ!

64.

Измамникътъ избѣгва последствията на своитѣ из-
мами чрезъ нови измами — и тамъ е неговото нака-
зание. Той се задушавя подъ тежката маска, която е
принуденъ да носи.

65

Нека хорската непризнателностъ не ви отклонява
отъ добротворството.

Има ли нѣщо общо между душевнитѣ качества
на облагодетелствуванитѣ отъ васъ човѣци — и удо-
волствието, което ви доставятъ вашитѣ добри дѣла?

66.

Не раздѣляйте морала отъ вѣрата въ една вър-
ховна правда.

Всѣки добъръ сърцеведецъ знае, че безъ бого-
познание човѣшката съвѣсть не е друго освенъ само-
възвеличение и самопоклонство.

67.

Превъзходство, у човѣшки същества, може да
има само едно — добрината.

Богъ не иска отъ насъ да бждемъ велики хора, но
иска да обладаваме велико сърце.

68.

Укривай добритѣ си дѣла.

Добродетель, която произвежда шумъ — която
жаднѣ за разгласяване — скоро се превръща въ
порокъ.

69.

— Моралтъ у който азъ се придържамъ е мо-
ралъ независимъ, дума всѣки материалистъ.

Интимната мисль на такъвъ човѣкъ е следната:

— Азъ се държа независимъ отъ всѣкакъвъ
моралъ.

70.

Стремете се къмъ нравственъ животъ.

Но помнете, че нравствениятъ животъ не е край-
на цель — а опжтвание къмъ крайната цель.

Нравствениятъ животъ нека ви помогне да овла-
дѣйте светостъ и да заслужите безсмъртие.

Нравствениятъ животъ е животъ по волята на
Бога. Светостъ и безсмъртие сж животъ въ Бога.

71.

Имай чисто сърце — ще имашъ крепки убеж-
денія.

Имай крепки убеждения — ще имашъ твърда
воля.

Имай твърда воля — ще изпълнишъ земното си
послание.

72.

Чиста съвѣсть — това е вжтрешна красота, един-
ствената красота, която не погива.

73.

Учете хората — ще ги направите по-умни. По-
добри обаче не ще ги направите.

За да ги направите по-добри потребно е да имь дадете примѣри оть самоотверженостъ и доблестъ. Добродетельта не може да бѣде предметъ за преподаване. Но тя е прилепчива. Най-мѣдриятъ проповѣдникъ е мълчаливиятъ добротворецъ!

74.

Въоръжи се съ добрина и търпение — за да бѣдешъ силенъ противъ живота.
Въоръжи се съ воля — за да бѣдешъ силенъ противъ себе си.

75.

Бѣди всѣки день по-добъръ, — не по-добъръ оть хората, ти не знаешъ що се крие въ душата имь — но по-добъръ оть себе си, — надпреварвай се съ себе си, надминавай и побеждавай себе си, тържествувай надъ себе си...

Ето що е духовенъ възходъ!

76.

Отчаянието поражда безволие и заслѣпление.
А безволието и заслѣплението докарватъ упадъкъ и провала.

77.

Тежко е разочарованието.
Сто пѣти по-тежко е разочарованието.

78.

Думитъ на старовѣковния мѣдрецъ: — познай себе си! — трѣба да се разбиратъ така:
— Познай слабоститъ си, и ще бѣдешъ снизходителенъ къмъ другитъ хора.

246

79.

Поправи самъ себе си — сиречь остави разума и свѣстѣта си да те поправятъ. Тогава твоето поправяне ще бѣде съпрегнато съ радостъ и спокойствие.

Откажешъ ли се оть самовъздействие — и оставишъ ли времето да те поправи — твоето поправяне ще бѣде едновременно и тегло, сиречь ще се яви въ форма на най-люто наказание.

80.

Цѣлостѣта на силитъ си нѣма да опазишъ до край — било че действувашъ, било че бездействуашъ...
Бѣгането оть похабяване води къмъ рѣждяване, бѣгането оть рѣждяване води къмъ похабяване.
Избери.

81.

Не знаешъ ли да търпишъ лишения, жаднѣшъ ли за блѣсъкъ и почести — готви се да робувашъ.
Свободата е награда на геройството — а геройството е рожба на самоотверженостѣта.

82.

Неразумниятъ човѣкъ се опѣтва къмъ беда — и после дума: — Беда ме настигна!

83.

Естественицитъ говорятъ за нѣкакви животни които — попадайки въ клетка — прерѣзватъ съ зѣби уловената си нога, и се спасяватъ...
Така и човѣкъ, когато се вижда пленникъ на нѣкаква страсть трѣба да се изтрѣгне оть нея, макаръ съ най-тежки жертви!

247

84.

— Сократе, онеправданъ съмъ, ограбенъ съмъ,
съспанъ съмъ, разбитъ съмъ!

— Може ли нѣкой да ти отнеме твоего милосър-
дие, твоята добрина, твоята човѣщина, твоята предан-
ностъ и симпатия къмъ страдалциътъ? Не! Е добре, ако
тѣзи драгоценни качества продължаватъ да стоятъ у
тебе — бѣди убеденъ, че ти си сто пѣти по-честитъ
отъ твоитѣ гонители и ограбници!

85.

Енергията е преди всичко сила на духа.

Характерътъ е преди всичко уравновесеностъ и
самообладание.

Енергията се показва най-вече въ злочестината.

Характерътъ се показва най-вече въ доброче-
стината.

86.

Въставашъ ли противъ злочестинитѣ си, злишъ
ли се, предавашъ ли се на безконечно роптание —
вдребнявашъ се.

Само онзи човѣкъ надвива сѣдбата — който съ
усмивка посреща нейнитѣ удари.

Войникъ раненъ, който изтърпява отрѣзването на
своята нога безъ да изпусне нито едно оккане — е
по-мѣдъръ отъ философъ, който кълне своята участь
при най-малка несполука!

87.

Не ставай идолъ на хората: кога да е ще те сло-
мятъ и погазятъ.

Не ставай идолъ на себе си: кога да е ще се по-
чувствуваашъ слабъ, осамотенъ и беззащитенъ.

248

88.

Искашъ ли да се ползувашъ съ добро име, да за-
служишъ уважението на обществото — уважавай себе
си. Нашата репутация е като нашата визитна картичка:
тя бива таквазъ, каквато я стѣкмиме.

89.

Не разбититѣ, не погазенитѣ, не окованитѣ, не
обезправенитѣ сѣ победени . . .

Победени сѣ обезнадеженитѣ!

90.

Не обръщайте внимание на плачливитѣ филосо-
фи. Презъ сълзи не можемъ да гледаме ясно.

Ала не давайте вѣра и на невъзмутимитѣ мисли-
тели. Задъ студенината се крие безсърдечие.

91.

Другарувай и братувай съ хората; не се отъжде-
ствявай съ тѣхъ. / Две сърца могатъ да се слѣятъ въ
едно сърце; две съвѣсти си оставатъ за винаги две
съвѣсти.

92.

Мѣчи се да се освободишъ самъ отъ себе си:
докле жадѣнешъ за нѣкакви земни блага и добивки
— ти криешъ въ себе си най-големия си врагъ.

Стреми се да надминешъ самъ себе си: докле
не достигнешъ до апогея на своя развой, ти нищо не
си извършилъ — колкото и да си напредналъ, какво-
то и да си сътворилъ.

93.

Търпението се крепи чрезъ надежда.
Надеждата поражда търпение.

249

Търпението е християнска добродетел — както е християнска добродетел и надеждата.

94.

Паметта принася голъми услуги на ума.
Безъ нея нѣма наука.

Но забравата принася още по-голъми услуги на сърцето.

Безъ нея нѣма покой.

95.

Осамотението прикрива или саможивство или светостъ.

Саможивство — когато е бѣгане отъ хора. . . .
Светостъ — когато е единение съ Бога!

96.

Похулениятъ мѣдрецъ си дума:

— Хвърлять камъни върху менъ, доволенъ съмъ.
Плодътъ на моя духъ озръ, брулятъ го!

97.

Тълото служи — и се изхабява.
Сърцето служи — и се усиля.

98.

Пълзи за да не падне: ето психиката на раболеп-
ния човѣкъ, когато той е скромень.

Пълзи, за да се издигне: ето психиката на рабо-
лелния човѣкъ, когато той е славолюбивъ.

99.

Жестоко би било да осѣдимъ едно човѣшко сж-
щество да нѣмѣе презъ цѣлия си животъ.

А щомъ е тъй, бѣдете низходителни къмъ онѣзи,
които приказватъ само за да хвалятъ себе си — и
къмъ онѣзи, които приказватъ само, за да осѣждатъ
блжния си!

100.

За нѣкои наклонности, привычки и качества може
да се рече, че тѣ биватъ ту добри, ту лоши, споредъ
човѣка който ги обладава.

У сетень сиромыхъ прекалената спестеливость е
добродетель; у голѣмъ богаташъ тя е порокъ!

101.

Никога не ратоборствуйвай като знаменосецъ на
единъ човѣкъ.

Бори се подъ знамето на цѣлото човѣчество!

102.

Провидението измѣрва нашата вседневна работа
и нагласява нашето земно послание споредъ нашитѣ
сили и срѣдства — и никога не ни налага подвигъ не-
изпълнимъ и невѣвозможенъ. . .

Но това което можемъ да извършимъ — ние сме
длъжни да го извършимъ.

Най-грозното духовно западане е онова на разум-
но човѣшко сжщество — което дума:

— Мога, но неща!

103.

Нашата злочестина е толкова въ мѣжитѣ които пре-
насяме — колкото и въ горестното съзнание, че мѣжи-
тѣ ни сж заслужени.

104.

— Сократе, ти учишь онѣзи които се трудятъ да
бързатъ. Каква полза отъ бързане? Всичко се свършва
съ умиране, — а за умиране не липсва никога време!

— Да, за умирање не липсва никога време, но случва се да липсва време за добро умирање!

105.

— Сократе, кой е првиот закон на морала?
— Милосърдието.

— Но нали моралот трба да ни прави щастливи, — зашто милосърдието ни измъчва — како поставя пред нас нашия всечасно-нажален поглед на картината на безбројните човешки неволи и бедствия?

— Тржити на милосърдието струваат сто пати повеќе от радости на егоизма!

106.

Религија и свѣсть да бидат у вас здраво сврзани и неразделни.

Укрепувајте вашата религија со вашата свѣсть. Осветлувајте вашата свѣсть со вашата религија.

107.

Природата е создала физическата красота, сияјната, но студена красота на формите и цвѣтовете, моцната красота, която изпълва срцето ни со ома и услада — но която не може да се въздигне до висотата на дълга и на самопожртвувањето.

Човѣците поправаат делото на природата, како го допльнат со морална красота!

108.

Невинноста е нѣщо свето.

Милосърдието е нѣщо божествено.

Когато едно човешко стѣщество обладава тази светост и тази божественост — ангелите от небото се наведуваат, за да сърцаваат неговиот образ.

252

109.

Гений и добрина — собрани заедно — ето највеликото и свето явление, което можеме да сърцаваме на земята.

110.

За да разбереме истината — трба да я обичаме чистосърдечно.

Чистотата на срцето е условие за чистотата на разумата.

111.

Обичајте правдата — но я обичајте за да укротите и умирявате чрез неа — не за да отчајвате и ожесточавате.

Безжалостната правда е сестра на отмишчението.

112.

Не поставяјте во началото на земното си поприште възмеждието, което трба да получите во неговиот край.

Когато прологот на животата состои от свѣтли тржества — неговиот епilog бива по-мрачен от жалейката.

253

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

Следващите бележки даватъ свършено кратки обяснения на собствени имена и рѣдки думи, употребени въ увода и текста, а сжщо и превода на нѣколко чужди израза. Извлѣкохме ги въ края на тома, за да не отвлечатъ вниманието на читателя. Повторенията сж снабдени съ препратки.

1. Ницше, Фридрихъ (Nietzsche, 1844—1900), нѣмски философъ и писателъ.
2. creator mundi — лат. създателъ на всѣмира.
3. Въ свѣта има разнородни поредки и разнородни закони; но тия разнородни нѣща сж частности отъ всевътовната хармония, тѣ не сж самата тази хармония. За да ги обедини и да учреди тази хармония, необходима е върховна сила. Свѣтътъ има нужда отъ единство, и за това е необходимъ Обединителъ.
4. Иларионъ Макариополски (свѣтско име Стоянъ Ст. Михайловски, 1812-1875), търновски митрополитъ, великъ борецъ за духовна независимостъ на българския народъ презъ Възраждането.
5. Монтенъ, Мишелъ дьо (Montaigne, 1533—1592), френски моралистъ, авторъ на прочути Essais.
6. Декартъ, Рене (Descartes, 1596—1650), великъ френски философъ и математикъ.
7. Паскалъ, Блезъ (Pascal, 1623—1662), великъ френски философъ, физикъ и писателъ.
8. Босюе, Жакъ (Bossuet, 1627—1704), бележитъ френски моралистъ, голѣмъ ораторъ.

9. Бурдалу, Луи (Bourdaloue, 1632—1704), френски моралистъ, ораторъ и писателъ.
10. Масийонъ, Жанъ (Massillon, 1663—1742), френски ораторъ и писателъ.
11. Малбраншъ, Никола дьо (Malebranche, 1638—1715), френски метафизикъ и ораторъ.
12. Николъ, Пиеръ (Nicole, 1625—1695), френски моралистъ и писателъ.
13. Ла Рошфуко, Франсоа (La Rochefoucauld, 1613—1680), знаменитъ френски моралистъ, авторъ на прочути *Maximes*.
14. Фенелонъ, Франсоа (Fenelon La Mothe, 1651—1715), френски архиепископъ, бележитъ моралистъ и писателъ.
15. Ла Брюйеръ, Жанъ дьо (La Bruyère, 1645—1696), френски моралистъ.
16. Мадамъ дьо Ментенонъ, Франсоазъ (D'Aubigne, Maintenon, 1635—1719), тайна съпруга на Луи XIV, авторка на бележити *Lettres*.
17. Фонтнелъ, Бернаръ (Fontenelle, 1657—1757), френски литераторъ.
18. Риваролъ, Антоанъ (Rivarol, 1753—1801), френски писателъ.
19. Вовенаргъ, Люсъ (Vauvenargues, 1715—1747), френски моралистъ.
20. Монтескьо, Шарлъ (Montesquieu, 1689—1755), френски публицистъ и ученъ.
21. Волтеръ, Франсоа (Voltaire, 1694—1778), знаменитъ френски писателъ.
22. Дидро, Дени (Diderot, 1713—1784), френски философъ и писателъ.
23. Русо, Жанъ-Жакъ (Rousseau, 1712—1778), знаменитъ френски писателъ.
24. Менъ дьо Биранъ, Франсоа (Maine de Biran, 1766—1824), френски философъ.
25. Амиелъ, Анри (Amiel, 1821—1881), швейцарски писателъ.

26. Прево-Парадолъ, Люсиенъ (Prévos Paradol, 1829—1870), френски писателъ.
 27. Берсо, Ернесъ (Bersot, 1816—1880), френски моралистъ.
 28. Жуберъ, Жозефъ (Joubert, 1754—1824), френски моралистъ.
 29. Лакордеръ, Жанъ (Lacordaire, 1802—1861), бележитъ френски проповѣдникъ.
 30. Ламене, Фелисите дьо (Lamennais, 1782—1854), френски религиозенъ мислителъ.
 31. Местръ, Жозефъ дьо (Maistre, 1753—1821), френски религиозенъ философъ.
 32. Грагри, Огюстъ (Gratry, 1805—1872), френски духовникъ и философъ.
 33. Вагнеръ, Шарль (Wagner, 1852—1918), френски пасторъ, моралистъ и ораторъ.
 34. Кине, Едгаръ (Quinet, 1803—1875), френски философъ, поетъ, историкъ и политикъ.
 35. Фуйе, Алфредъ (Foillee, 1838—1912), френски философъ.
 36. Литре, Максимилианъ (Littre, 1801—1881), френски философъ и филологъ.
 37. Дюркеймъ, Емилъ (Durkheim, 1853—1917), френски социологъ.
 38. Ренанъ, Ернесъ (Renan, 1823—1892), френски езиковедъ, историкъ и писателъ.
 39. Бергсонъ, Анри (Bergson, 1859—1941), френски философъ.
 40. Леви-Брюль, Люсиенъ (Lévy-Bruhle, 1857), френски философъ.
 41. Карлайлъ, Томасъ (Carlyle, 1795—1881), английски историкъ и критикъ.
 42. Джеймсъ, Уйлямъ (James, 1842—1910), американски философъ, единъ отъ основателитъ на прагматизма.
 43. Шлаермахеръ, Ернесъ (Schleiermacher, 1768—1834), нѣмски теологъ и философъ.

44. Соловьевъ, Владимиръ (1853—1900), руски философъ.
 45. Толстой, Левъ Н. (1828—1910), великъ руски писателъ и моралистъ.
 46. Достоевски, Федоръ М. (1821—1881), великъ руски писателъ.
 47. Епиктетъ, стоически философъ отъ I вѣкъ сл. Христа.
 48. Маркъ Аврелий (Marcus Aurelius, 121—181), римски императоръ, привърженикъ на стоическата философия.
 49. Сенека, Луций Аней (Seneca, 2—66), римски стоически философъ и писателъ, наставникъ Нероновъ.
 50. Сабатие, Арманъ (Sabatier, 1834—1910), френски ученъ, между другото писалъ и на философски теми.
 51. Брюнетьеръ, Фердинанъ (Brunetière, 1849—1906), френски критикъ и професоръ по литература.
 52. Сабатие, Огюстъ (Sabatier, 1839—1901), френски теологъ.
 53. Сурио, Поль (Souria, 1852—1926), френски професоръ по философия.
 54. Фабръ, Жозефъ (Fabre, 1842—1916), френски философъ, политикъ и писателъ.
 55. Свечинъ, Ана-София (Swetchine, 1782—1857), френска мистичка, по произходъ руския, авторка на прочути писма и Мисли.
 56. Фалу, Фредерикъ дьо, (comte de Falloux, 1811—1886), френски политикъ и писателъ.
 57. Ело, Ернесъ (Hello, 1828—1885), френски мислителъ и писателъ.
 58. Лами, Етиенъ (Lamy, 1845—1919), френски политикъ и писателъ.
 59. Бутру, Емилъ (Boutroux, 1845—1921), френски философъ, професоръ.

60. Рей, А белъ (Rey, 1873), френски професоръ по философия.
61. Сертианжъ, Антоанъ (Sertillanges, 1863) френски моралистъ и богословски писателъ.
62. исто — ст. бълг. сжцо.
63. вездесжщъ, а — черк. слав. вездѣсущій — пребиваващъ въ едно и сжцо време навредъ.
64. космосъ — гр. *κοσμος*, редъ, свѣтъ, вселена.
65. Лапласъ, Пиеръ (Laplace, 1749—1827), бележитъ френски математикъ и астрономъ.
66. ручателство — залогъ; срв. порчителство; рус. глаголъ ручаться, отъ рука, ржка.
67. Иоанъ Златоустъ (гр. Хрисостомъ, 347—407), цариградски патриархъ, църковенъ отецъ и светия, голѣмъ ораторъ и бележитъ писателъ.
68. лепота — хубость, гиздавостъ; отъ общо слав. коренъ.
69. Араго, Франсоа (Arago, 1786—1853), знаменитъ френски физикъ и астрономъ.
70. Льобонъ, Гюставъ (Le Vol, 1841—1931), френски социологъ.
71. вж. бележка 45.
72. Вюрцъ, Шарль (Wurtz, 1817—1884), бележитъ френски химикъ.
73. Сократъ (*Σωκράτης*, 468—400 пр. Хр.), великъ древногръцки философъ. Въ този томъ Михайловски и употребява името Сократъ като синонимъ на висша мждростъ.
74. модусъ, и — лат. *modus* начинъ, способъ, мѣрка.
75. Августинъ Блажени (Saint Augustin, 354—430), най-бележитъ отецъ на Западната църква, голѣмъ писателъ.
76. вж. бележка 66.
77. успѣние — черк. слав. заспиване въ см. на смѣртъ.

78. вѣждеденъ, о — отъ черк. слав. силно желанъ.

79. вж. бележка 32.

80. Св. Недѣля — катедрала на София, разрушена чрезъ атантагъ на 16 IV 1925. отъ противодържавни елементи. Подъ развалинитъ ѝ загинаха около 200 души.

81. Платонъ (*Πλάτων*, 429—347), голѣмъ древногръцки философъ, ученикъ на Сократа.

82. Аристотелъ (*Αριστοτέλης*, 384—322), великъ древногръцки философъ и ученъ. Ученикъ на Платона и наставникъ на Александра Македонски.

83. Нютънъ, Исакъ (Newton, 1642—1727), знаменитъ английски физикъ, астрономъ и философъ.

84. Галилей, Галилео (Galilei, 1564—1642), голѣмъ италиански математикъ, физикъ и астрономъ.

85. Коперникъ, Николай (Kopernik, 1473—1543), знаменитъ полски астрономъ.

86. вж. бележка 6.

87. вж. бележка 7.

88. вж. бележка 75.

89. вж. бележка 73.

90. Климентъ Александрийски (умр. ок. 217 сл. Хр.), знаменитъ християнски ученъ отъ първитъ вѣкове, покръстенъ езичникъ.

91. Теофилъ Антиохийски (умр. въ 190 сл. Хр.), епископъ на Антиохия, църковенъ отецъ.

92. космогония — гр. *κοσμογονία*, учение за произхода на свѣта.

93. пандера, и — тур. знаме.

94. вж. бележка 67.

95. Василий Велики (329—379), църковенъ отецъ, писателъ и проповѣдникъ, установилъ църковното богослужение и монашество на Изтокъ.

96. Симеонъ Метафрастъ (X в. сл. Хр.), византийски църковенъ писателъ.

97. Бернардъ Блажени (St. Bernard, 1091—1153), бележитъ католишки духовникъ, светия.
98. Симеонъ Богословъ (умр. въ 1032), византийски богословъ и проповѣдникъ, наричанъ още нови богословъ.
99. вж. бележка 48.
100. вж. бележка 47.
101. А'Кемпи, Томасъ (A'Kempis—Nemerkel, 1379—1471), нѣмски мистикъ.
102. Францискъ Азиски (1182—1226), основателъ на монашески ордени; светецъ на Западната църква, прочутъ по благостта си.
103. пицца — рус. храна.
104. занимаватъ — отъ рус. занимагъ, заемагъ.
105. Гете, Йоханъ В. (Goethe, 1749—1832), най-великъ нѣмски поетъ, хармонично развитъ общочовѣшки гений.
106. вж. бележка 80.
107. Сулла (Sulla, 138—78 пр. Хр.), римски диктаторъ.
108. Клеоновци, въ см. демагози-политици, по името на Клеонъ, атински демагогъ (Κλέων), V в. пр. Христа).
109. вж. бележка 100.
110. бахтотражъ, и — търсачъ на приключенія, авантюристъ, безогледенъ добивачъ на блага; отъ тур.
111. лихи искатели — зли, коварни помогачи; отъ рус.
112. *modus vivendi* — лаг. начинъ на живѣне.
113. вж. бележка 81.
114. вж. бележка 35.
115. Зола, Емилъ (Zola, 1840—1902), бележитъ френски романистъ.
116. вж. бележка 41.

117. Камоенсъ, Луисъ (Camões, 1525—1580), знаменитъ португалски поетъ.
118. Милтънъ, Джонъ (Milton, 1608—1674), бележитъ английски поетъ и общественикъ.
119. Данте (Dante Alighieri, 1265—1321), най-великъ италиански поетъ.
120. Калдеронъ, Педро (Calderon de la Barca, 1600—1681), бележитъ испански драматургъ.
121. Юго, Викторъ (Hugo, 1802—1885), голѣмъ френски поетъ.
122. Байронъ, Георгъ (Byron, 1788—1824), знаменитъ английски поетъ.
123. Ламартинъ, Алфонсъ дьо (Lamartine, 1790—1869), бележитъ френски поетъ и политикъ.
124. Дюма, Александъръ синъ (Dumas, 1824—1895), френски драматургъ и романистъ.
125. искатель — търсачъ; отъ рус. гл. искать, търся.
126. Сентъ-Бьовъ, Шарль (Sainte-Beuve, 1804—1869), бележитъ френски критикъ.
127. вж. бележка 51.
128. Фаге, Емилъ (Faget, 1847—1916), френски литераторъ.
129. Тенисънъ, Алфредъ (Tennyson, 1809—1892), английски народенъ поетъ.
130. Суинбърнъ, Чарльсъ (Swinburne, 1837—1909), английски поетъ.
131. Зориля, Хосе (Zorrilla, 1817—1893), испански поетъ и драматургъ.
132. Кампоаморъ, Рамонъ де (Camposol, 1817—1901), испански поетъ, философъ и политикъ.
133. Рафаелъ Санти (Raffaello, 1483—1520), великъ италиански художникъ, скульпторъ и архитектъ.
134. Бетовенъ, Лудвигъ ванъ (Beethoven, 1770—1827), великъ нѣмски композиторъ.

135. Spiritus fiat ubi vult — казва се обикновено: spiritus ubi vult spirat — латински изразъ, буквално: вѣтърътъ духа дето ще — думи на Писанието (Иоанъ III, 8), вдѣхновеніето не зависи отъ волята, то е Божий даръ.
136. Дионисий (Διονύσιος, 405—368 пр. Хр.), сиракузки тиранинъ.
137. вж. бележка 52.
138. Тиберий, Клавдий (Tiberius, 42 пр. Хр. — 37 сл. Хр.), жестокъ римски императоръ.
139. Конфуций (551—479 пр. Хр.), великъ китайски философъ, основателъ на религиозно учение.
140. Темистокълъ (Θεμιστοκλῆς, 525—460 пр. Хр.), атински военачалникъ и държавникъ.
141. вж. бележка 122.
142. Сирахъ — Исусъ, синъ Сираховъ — древноеврейски писателъ, оставилъ Книга на премъдростѣта, включена въ руската Библия следъ Соломоновитѣ книги.
143. На този свѣтъ всѣка житейска сладостъ е близка до скръбъ: славата не се задържа, богатството се изгубва, хубостѣта и здравето угнѣхватъ, смъртѣта отнема искренигѣ приятели.
144. вж. бележка 118.
145. автолатри — самообожатели, себепоклонници, отъ автолатрия, — самообожаване, култъ къмъ себе си; отъ грѣцки θεός самъ и λατρεύω служа, обожавамъ.

ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИ ОБЯСНЕНИЯ

Религиознигѣ и философски размишления на Ст. Михайловски издадени като томъ II отъ посмъртно събрание на неговитѣ неиздадени съчинения, се явяватъ въ форма, твърде различна отъ тая, въ която ги е оставилъ именигѣтъ покойникъ. Този томъ е формиранъ по петнадесетъ различни ржкописа. Авторътъ ги е писалъ презъ различни времена и, вѣроятно, е възнамѣрявалъ да ги публикува като отдѣлни съчинения. Всѣки отъ тѣхъ представя завършенъ цикълъ отъ разнообразни размишления изъ областѣта на религията, морала, изкуството и метapolитиката. Въ тѣхъ се срещатъ множество погрешения, а тукъ-таме и незавършени по форма мѣста. Отъ друга страна отдѣлнитѣ размишления сж изложени крайно несистематично — различни видове следватъ единъ следъ другъ безъ всѣка връзка, въ повечето случаи както сж били записвани отъ автора презъ процеса на тѣхното непосредствено съчиняване.

Тѣй като Размишленията на Михайловски сж едва ли не най-висшата проява на неговия творчески духъ и понеже тѣхната общонародна възпитателна стойностъ е твърде значителна, намѣрихме за необходимо да ги поднесемъ на любознателния читателъ въ форма много по-удобна за четене като ги сведемъ въ стройна и логически издържана система. Това усложни до немай-къде нашата задача, но трудностигѣ не ни задържаха. За целѣта се наложи да се снематъ два преписа: единигѣтъ, направенъ непосредствено отъ оригиналѣтъ, бѣ нарѣзанъ на множество отдѣлни листа споредъ отдѣл-

нитъ пасажи. Чрезъ тия изрѣзки се извърши самото техническо подреждане, като се изхвърлиха всички повторения и ненуждни мѣста. Съ огледъ духа на ржкописитѣ и характера на разнообразитѣ размишления се установи системата на този томъ. Изрѣзкитѣ бѣха подредени една следъ друга и отново преписани въ новоустановения поредѣкъ. Така се дойде до нова система. Цѣлата материя раздѣлихме на четири книги, които именувахме съ заглавията на основнитѣ авторови ржкописи. Всѣка книга раздѣлихме и на отдѣли. Тѣхнитѣ заглавия сж поставени отъ насъ съ огледъ на конкретнитѣ имъ съдържания. Първата книга съдържа само религиозни размишления. Отъ небото читателтъ слиза на земята и се озовава въ кръга на общественитѣ и семейновъзпитателни проблеми. Следъ това духътъ му се запознава съ моралната сжщностъ на изкуство и просвѣта и се устремява къмъ виспитѣ сфери на морала, за да се запознае съ всички палещи въпроси на нравствения проблемъ и да се убеди, че всѣки моралъ извира отъ Бога. Така той извървява цѣлъ кръгъ и се връща на мѣстото отъ дего е тргвалъ. Мислимъ, че установениятъ поредѣкъ е рационаленъ и ясенъ, но дали сме разрешили напълно предпоставената задача, ще има да се произнесе подготовената и мждра критика. Всѣки случай, намѣренето ни бѣше да създадемъ отъ тия Размишления прегледенъ и подржченъ сборникъ, книга близка до живота, въренъ другаръ на малки и голѣми, на щастливи и злочести. Системата на установеното раздѣление позволява да се цитиратъ опредѣлени мѣста, както това е обичайно за подобенъ родъ сборници. Най-прегледниятъ цитатъ е този: Михайловски, Размишления (IV, 3, 25), което ще рече: сборникъ Религиозни и философски размишления отъ Ст. Михайловски, книга четвърта, трстидѣлъ, 25 пасажъ. Всички възможни цитати могатъ да се извършватъ по горния образецъ.

Налага се да дадемъ нѣколко кратки сведения за самитѣ ржкописи отъ които бѣ извлѣченъ материалъ на този томъ. Тия ржкописи сж петнадесетъ на брой. Форматътъ на четиринадесетъ отъ тѣхъ е еднакъвъ: канцеларска кола (21/34 см.) бѣла, плътна, нечъртана хартия. Тѣ представятъ тетрадки отъ различно число листовъ, подшити съ конци отъ сямия авторъ. Намиратъ се, както всичкитѣ му ржкописи и архиви, въ бившия му домъ на ул. Парчевичъ № 38 въ София, запазени въ отдѣлни папки

№ 1. Богъ [I]. Тетрадка отъ 32 листа; писано само на лицевата страна. Съдържа всичко 24 отдѣлни пасажа. Отъ 11 пасажъ насетне политически разсждения — не влизатъ въ този томъ. Тетрадката носи отъвънъ дата — 2. IV. 1925.

№ 2 Богъ [II]. Тетрадка отъ 12 листа, отъ които сж изписани върху лицевата страна само шестъ, отъ сж и пагинирани отъ автора. Съдържа само два религиозни пасажа, отъ тѣхъ единиятъ е написанъ съ черно мастило, а другиятъ съ моливъ. Незначителни поправки и зачъртавания. Безъ датировка. Предполагаме, че е писана презъ 1926.

№ 3. Размишления. Мото: *pop multa, sed multum <beau coup dans peu>*. Състои се отъ 40 листа отъ които единъ е отрѣзанъ. Съдържа всичко 84 пасажа, до 62 нумерирани отъ автора, а нагоре алографно. Петъ листа писани съ черъ моливъ, останалото съ черно мастило само на лицевата страна, съ изключение на една страница. Неособени поправки. Безъ пагинация и датировка.

№ 4 Богъ и България [I]. Мото: афоризми и размишления върху законитѣ на живота и законитѣ на историята. Свитѣкътъ се състои отъ 40 листа, отъ които единъ е откъснатъ изцѣло, а другъ отрѣзанъ отъ срѣдата надолу. Писано само върху лицевата страна. Съдържа всичко 62 пасажа, нумерирани алографно. Текстътъ е писанъ съ мастило и

поправанъ съ моливъ; значителни поправки и зачерквания. Ръкописътъ не е датиранъ. Предполагаме да е писанъ къмъ сръдата на 1925.

№ 5. Богъ и България [III]. Афоризми и размишления. Състои се отъ 36 листа, отъ които два сж отръзани отъ автора. Съдържа всичко 100 пасажа нумерирани отъ автора. Графика: синьо мастило, сравнително чистъ текстъ, слаби пагинация и зачертавания съ мастило. Безъ пагинация и датировка. Ръкописътъ датира приблизително отъ 1924.

№ 6. Въ свѣтлитъ висини на истината. Тетрадка отъ 22 листа, единъ отъ които е отръзанъ. Подшита съ зеленикава корица, задниятъ листъ на която е изписанъ отъ къмъ вжтрешната си страна. Съдържа всичко 60 пасажа; последниятъ два сж изложени върху задната корица. Ръкописътъ е пагираниранъ само до 16 листъ вкл. Писано съ два вида мастило. Слаби поправки. На предната корица стои дата: 28 VII 1924.

№ 7. Живи и деи. Мото: *Vivere est militare* etc. Състои отъ 18 листа, пагирани отъ автора до 13. Отъ 13—16 вкл. писано и на дветъ страници. Съдържа всичко 71 пасажа. Писано съ два вида синьо мастило, въ два различни периода отъ време. Безъ датировка. Ръкописътъ е писанъ въроятно презъ 1923. и продълженъ презъ 1925.

№ 8. Въсходъ. I. Състои се отъ 20 листа, отъ които единъ е отръзанъ. Писано само на лицевата страна на листа съ синьо мастило, тукъ-таме зачерквания и поправки съ моливъ и мастило. Съдържа всичко 70 пасажа. Безъ пагинация и датировка. Предполагаме, че е писанъ около 1924.

№ 9. Въсходъ. II. Състои се отъ 38 листа, отъ които два сж отръзани. Писано презъ нѣколко различни периода. Съдържа всичко 60 пасажа, нумерирани отъ автора. Безъ пагинация и датировка. Въроятно писанъ презъ 1924 и 1925.

№ 10. Въсходъ. III. Състои се отъ два заедно подшити свитъци хартия: първиятъ отъ 26 листа, вториятъ отъ 12, отъ които сж изписани само шестъ. Съдържа всичко 61 пасажа. Графика: синьо мастило, поправки и зачертавания съ синьо мастило, допълнения съ червено мастило. Безъ пагинация и датировка. Въроятно писанъ презъ 1925.

№ 11. Отъ превъспитание къмъ преустройство. I. Състои се отъ два свитъка хартия и два хвърчащи листа, вложени единъ въ другъ — всичко 78 листа, отъ които 26 изцѣло неизписани. Писано съ два вида мастило — зелено и черно. Започва съ предговоръ нѣмащъ нищо общо съ останалия текстъ, помѣстенъ преди заглавието на ръкописа. Този предговоръ се отнася до ръкописа Богъ, съ който бѣ свързанъ при редактирането на предлежащия томъ. Съдържа всичко 62 пасажа. Безъ пагинация и датировка. Краятъ на предговора е датиранъ — 16 IV 1925 — дата на агентата въ църквата Св. Недѣля. Писанъ въроятно сутринта преди агентата.

№ 12. Отъ превъспитание къмъ преустройство. II. Състои се отъ 36 листа, отъ които сж отръзани два. Съдържа всичко 41 пасажа, последниятъ е писанъ съ моливъ и обхваща 15 листа. Безъ пагинация. Отъ една дата въ текста се заключава, че е писанъ презъ 1925.

№ 13. Отъ превъспитание къмъ преустройство III. Състои се отъ 20 листа, отъ които сж откъснати два. Съдържа 43 пасажа. Зелено мастило съ известни зачертавания и поправки. Безъ пагинация и датировка. Писанъ въроятно къмъ сръдата на 1925.

№ 14. Отъ превъспитание къмъ преустройство. IV. Състои се отъ 24 листа, отъ които сж изписани само седемъ. Съдържа само единъ недвършенъ пасажъ отъ политически характеръ. Безъ пагинация и датировка. Зелено мастило. Въроятно писанъ кжде 1925.

№ 15. Обикновена тетрадка, прилична на бележникъ, съ най-разнообразни мисли и разсъждения. Отъ нея сж извлѣчени само десетъ пасажа.

Понеже извлѣкохме отъ всичкитѣ ржкописи на Михайловски неговитѣ метаполитически разсъждения, най-значителнитѣ отъ които вече публикувахме като томъ I отъ неиздаденитѣ му съчинения, за това и отъ горезначенитѣ ржкописи отдѣлихме въ самостоятеленъ цикълъ всички метаполитически пасажи, на които дадохме за насловъ името на предпоследнитѣ съчинения — Отъ превъзпитание къмъ преустройство. Този цикълъ ще бжде публикуванъ въ други томъ.

Означенитѣ по-горе ржкописи съдържатъ всичко 729 пасажа, отъ тѣхъ 35 сж отдѣлени въ цикъла Отъ превъзпитание къмъ преустройство. Въ предлежащия томъ сж публикувани всичкия и съкращения извършени отъ насъ по едно или друго съображение. Тия съчинения се издаватъ точно споредъ ржкописитѣ. Ортографията на автора не е спазена по съображения на целесъобразность. Предпочетенъ е днешниятъ, официаленъ правописъ съ незначителни отклонения за нѣкои думи (трѣба, вм. трѣба; сърце, вм. сърдце и пр.).

Приятенъ нашъ дългъ е да изкажемъ публична благодарность на г-жа Р. Ст. Михайловска и особено на г-жа Д. Саева, първата съруга, а втората племенница на Михайловски, за ценното сътрудничество, което ни оказваха при пригответие на материала за този и за предходния томъ чрезъ снемане на точни преписи.

СЪДЪРЖАНИЕ

МИХАЙЛОВСКИ КАТО МИСЛИТЕЛЪ, уводъ	5—24
БОГЪ, книга първа	
Предговоръ	27—29
I, Провидение	30—51
II, Религия	52—83
III, Християнство	84—105
IV, Отвѣдъ гроба	106—120
ВЪЗХОДЪ, книга втора	
I, Обществено устройство	123—146
II, Възпитание	147—153
ЖИВИ ИДЕИ, книга трета	
I, Просвѣта	157—165
II, Изкуство	166—180
ВЪ СВѢТЛИТЪ ВИСИНИ НА ИСТИНАТА, книга четвърта	
I, Добро и Зло	183—190
II, Любовь и Щастие	196—201
III, Съвършенъ живогъ	201—221
IV, Нравственъ идеалъ	222—253
ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ	254—262
ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИ ОБЯСНЕНИЯ	263—268

СТ. МИХАЙЛОВСКИ

СЪБРАНИ БАСНИ

КРИТИЧЕСКО ИЗДАНИЕ
СЪ УВОДЪ, БЕЛЕЖКИ И
ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА НА

ИВАНЪ БОГДАНОВЪ

СОФИЯ, 1939. СТР. 173. ЦЕНА 35 ЛВ.
ИЗДАНИЕ НА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
Т. Ф. ЧИПЕВЪ — СОФИЯ, ДОНДУКОВЪ

КНИГАТА СЪДЪРЖА 100 БАСНИ И НЪКОЛКО
ВАРИАНТА. КЪМЪ ВСЪКА БАСНЯ СЖ ПРИЛОЖЕ-
НИ ПОДРОБНИ ТЪЛКУВАТЕЛНИ, ЕЗИКОВИ, СТИ-
ЛОВИ И ЛИТЕРАТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ.

СТ. МИХАЙЛОВСКИ

ПОЕМА НА ЗЛОТО

КОМЕНТИРАНЪ ТЕКСТЪ
СЪ УВОДЪ, БЕЛЕЖКИ И
ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА НА

ИВАНЪ БОГДАНОВЪ

СОФИЯ, 1939. СТР. 123. ЦЕНА 30 ЛВ.

ИЗДАНИЕ НА КОМИТЕТА „СТ. МИХАЙЛОВСКИ“
УЛ. П. ПАРЧЕВИЧЪ, 38 — СОФИЯ

РАЗПРОСТРАНЯВА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
„ХЕМУСЪ“, СОФИЯ — ГУРКО, 11 И СОЛУНЪ, 2

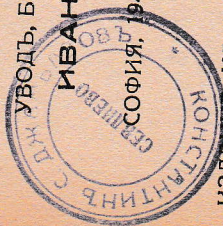
ТЕКСТЪТЪ Е СНАБДЕНЪ СЪ ОБШИРНИ КОМЕН-
ТАРИИ, ПРЕХОДЕНЪ ОТЪ ОБСТОЙНА СТУДИЯ
ВЪРХУ ПРОБЛЕМАТИКАТА НА ПОЕМАТА И ПРИ-
ДРУЖЕНЪ СЪ ПОДРОБНИ ЕЗИКОВИ, СТИЛОВИ,
МЕТРИЧЕСКИ И ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ.

СТ. МИХАЙЛОВСКИ

МЕТАПОЛИТИКА

СТУДИИ ВЪРХУ ФИЛОСОФИЯТА
НА НОВОБЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

ТОМЪ I ОТЪ НЕИЗДАДЕНИ
СЪЧИНЕНИЯ

УВОДЪ, БЕЛЕЖКИ И УРЕДБА ОТЪ

ИВАНЪ БОГДАНОВЪ

СОФИЯ, 1940. СТР. 227. ЦЕНА 50 ЛВ.

ИЗДАНИЕ НА КОМИТЕТА "СТ. МИХАЙЛОВСКИ"
УЛ. П. ПАРЧЕВИЧЪ, 38—СОФИЯ

РАЗПРОСТРАНЯВА КНИГОИЗДАТЕЛСТВО "ХЕМУСЪ",
СОФИЯ, — ГУРКО, 11 И СОЛУНЪ, 2

НАСТОЛНА КНИГА ЗА ВСЪКИ ОБЩЕСТВЕНИКЪ
НЕОБХОДИМО И ПОЛЕЗНО ЧЕТИВО ЗА ВСЪКИ
СЪЗНАТЕЛЕНЪ ГРАЖДАНИНЪ.

